

(GLEDALIŠKA KRITIKA) Kaj lahko gledališče naredi za okolje?

08.10.2022 06.00

Petra Vidali

Ivan Viripajev: Zaprta študija. "New Constructive Ethics",
Prešernovo gledališče Kranj, ogled premiere
27. septembra

♥ Dodaj med priljubljene

🔊 Poslušaj

📷 NADA ŽGANK

Dramo ruskega, zdaj na Poljskem delujočega dramatika, režiserja in igralca Ivana Viripajeva spremlja "lažna izjava za javnost". V njej je zapisano, da prinaša Zaprta študija rekonstrukcijo dogodka, "ki ga je sprožila mednarodna raziskava New Constructive Ethics, ki jo je leta 2019 izvedla organizacija Global Construction po naročilu Centra mednarodnih bioloških raziskav podjetja New World Security." Še več, gledalcu je ponujeno razkritje, da predstava razkriva material, ki naj bi ga bil "iz zaupnih virov" pridobil Ivan Viripajev osebno.

Drama ima tako obliko anketne forme oziroma forme intervjujev dveh raziskovalcev/anketarjev (Doroteja Nadrah in Borut Veselko) s tremi znanstveniki, psihologinjo (Darjo Reichman), biologinjo (Tamaro Avguštin) in nevrobiologom (Brankom Jordanom). Spraševanje preide od splošnih birokratskih identifikacijskih obrazcev k znanstvenemu in svetovnemu nazoru anketirancev, od tod pa k njihovim zasebnim življenjem. Prizori iz zasebnega - zakonskega in prešuštnega - življenja so drugi uprizoritveni nivo, ki se z zapletanjem in razpletanjem fabule vse bolj staplja z osrednjim. "Teze" so dokaj hitro prezentne: med poklicnimi stališči in privatnimi ravnanji so neskladja, zato pa se skladajo njihova privatna življenja - ne da bi vedeli za drugo kombinacijo, znanstveniki živijo popoln ménage à trois.

Kako se naši svetovni nazori obnesejo v naših zasebnih življenjih in kako ob koncu sveta

Njihova uradna verjetja pa se ne sesujejo samo ob konkretnih zasebnih problemih, enako neuporabljena in neuporabna so ob izzivih vrste. Na začetku vehementno odgovarjajo na vprašanja, ki so konkretizacija ontoloških in etičnih pravprašanj (kdo smo, od kod izhajamo, kakšne so naše vrednote, kaj je prav in kaj ne ...), potem pa ob vprašanju "kam gremo" čisto zmanjka oprijemov. Ne zanikajo podnebnih sprememb in grožnje skorajšnje apokalipse, pravzaprav so o njej povsem prepričani, vendar bodo sami pač ostali v svojih conah neoliberalnega ugodja. Vsaj tista dva, ki sta že trdno na svojih kariernih stolčkih in v varnem zavetju meščanskega zakona navsezadnje. Drugače je z mlado raziskovalko, mlado ljubico in mlado nosilko novega življenja, ki vsaj v enem od alternativnih koncev poskrbi za "dokončno rešitev" vprašanja, rešitev, o kakršnih vsak dan beremo v mednarodnih črnih kronikah. Zdi se, da njena brezkompromisnost dobro parira radikalnemu gledališkemu credu Nine Rajić Kranjac.

To neustavljivo pogrezanje v brezno na civilizacijskem in intersubjektivnem nivoju spremlja dvoje videonapisov. Na enem gredo v nebo dolarji, ki jih z vsako sekundo ankete služijo korporacije in tudi anketiranci (vsaka naša beseda in vsaka gesta, tudi protisistemska, služi kapitalu), na drugem se izpisujejo citati mislecev marksistične provenience (utopične protikapitalistične rešitve za globalne probleme). Tudi na tem nivoju uprizoritev sugerira, da je blokada popolna: tudi če obstajajo rešitve, jih za to civilizacijo ni.

Uprizoritev je postavljena večinoma v avditorij, publika pa prestavljena na oder. Na sporočilni ravni gre najbrž za izenačitev, za bolj plastično ponazoritev dejstva, da smo pač takšni kot akterji te študije oziroma da so oni takšni kot mi. Vsekakor je publika na odru bolj natrpana in ji je manj udobno. Gotovo z namenom. Še bolj evidenten in preprost pa se zdi dramaturški razlog. Ne znam si predstavljati, kako bi zdržali triurno "anketo", če bi se odvijala na odru. Teorija z odra je ubijalska.

Večine prostorskih rešitev v tej uprizoritvi ni mogoče racionalno razložiti - pravzaprav sta umestitev javnih in zasebnih prostorov med vrste sedežev in premikanje med njimi absurdna -, a so prav zato zanimive in same po sebi pritegujejo pozornost.

📷 NADA ŽGANK

Obraza izpraševalcev sta večino časa zakrita. Uprizoritev postavi to korporacijsko potrebo po anonimnosti še v drug kontekst z izbiro živalskih mask plazilca (morda dinozavra?) in opic, v drugem delu pa odigra nemo vlogo celostno kostumiran beli medved. Če se v prvem delu zdi, da torej človeški vrsti vprašanja zastavljajo predstavniki vrste, ki je izumrla pred našim nastopom, in vrste, ki je imela to smolo, da naj bi se bili iz nje razvili, je z belim medvedom zgodba izpisana do konca: vprašanja nam postavljajo, se pravi pred odgovornost nas postavljajo tisti, ki izumirajo zaradi nas. Predstava se torej aktualne okoljske problematike loteva med drugim tudi iz aktualne zoocentrične perspektive. Hkrati pa je tako kot pri prostorski postavitvi tudi tukaj še bolj kot sporočilna ključna uprizoritvena potencia: živalske maske zaustavijo, zamajejo in zamaknejo humani prazni tek.

Gledališče Nine Rajić Kranjac se ne izogiba družbenim problemom, a tako aktualistična neposrednost in ozaveščevalnost sta tokrat v njem prvič. Zaprta študija ne zdrži cele tri ure, zlasti na začetku zapletanja verjetno težko pritegne dovolj pozornosti, vseeno pa je s popolno igralsko ekipo režiserka še enkrat dokazala, da lahko atraktivno uprizori katerikoli žanr (dramo, postdramo ali dokument) in kakršnokoli vsebino (spraševanje o možnostih gledališča ali o možnostih ohranitve planeta).

Premiera je imela dodatek, uprizoritvene ekipa je - "zato, da ne bomo samo govorili, ampak tudi kaj naredili" - na vrtu kranjskega gledališča zasadila črni gaber. Gesta se je marsikomu zdela populistična in/ali nesmiselna. Slogan "bodi sprememba, ki jo hočeš videti v svetu" je res prikladen za zlorabe. Ampak tudi tukaj je pač vse odvisno od tega, kako stvar narediš, in ustvarjalci Zaprte študije so jo naredili nepretenciozno. Doroteja Nadrah je ob zasajanju razložila, da so na drevo pomislili letos poleti med vajami, ko so iskali (naravno) senco za čikpavzo. Ker je nanese, da sem očitno tudi sama potrebovala konstantnih 35+ stopinj in sušo, da sem se začela panično ozirati okrog in šteti drevesa v mestih, so me s to zgodbo povsem dobili na svojo stran.

Če bi za vsako predstavo posadili drevo, bi naredili precej več kot z izpolnjevanjem evropskih direktiv za trajnostno gledališče. Glavne postavke te uredbe - recikliranje scen in kostumov - so namreč za slovenski teater povsem nepotrebne. Tukaj že lep čas večinoma ne počnejo nič drugega kot reciklirajo. Zdaj bodo ekonomske argumente za to pač zamenjali okoljevarstveni.

Ustvarjalci uprizoritve

*Prevajalec **Miha Javornik***

*Režiserka **Nina Rajić Kranjac***

*Dramaturga **Tibor Hrs Pandur, Marinka Poštrak***

*Scenogafka **Urša Vidic***

*Kostumografka **Marina Sremac***

*Skladatelj **Branko Rožman***

*Oblikovalec svetlobe **Borut Bučinel***

*Lektorica **Maja Cerar***

*Oblikovalca maske **Matej Pajntar, Alja Sušnik***

Kostum belega medveda po imenu Tara je izvorno iz predstave kolektiva Beton Ltd. Tam daleč stran: uvod v ego-logijo. Izdelal ga je

Brane Drekonja

Igrajo

Darja Reichman

Borut Veselko

Doroteja Nadrah

Tamara Avguštin k.g.

Branko Jordan k.g.

Ciril Roblek